

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้สรุปผลได้ว่า การสื่อสารของขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง ในแง่ของการสื่อสารเป็นไปด้วยความลำบากเนื่องจากการที่เป็นขบวนการใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นที่ชื่อ “เสรีไทย” ต้องกระทำการทุกอย่างด้วยความลับ นอกจากนี้จะต้องมิให้ญี่ปุ่นทราบแล้ว ในทางกฎหมายถือว่าไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและอังกฤษกับสหรัฐเป็นศัตรู ซึ่งการที่จะไปติดต่อ ร่วมมือหรือช่วยเหลือชาติศัตรูหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชาติที่เป็นพันธมิตรนั้น เป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายอย่างร้ายแรง มีโทษขั้นสูงสุด คล้าย ๆ กับการขายชาติ หรือทรยศต่อชาติ โดยญี่ปุ่นก็มีตำรวจลับของตนคอยตรวจจับผู้ที่กระทำผิด หรือคาดว่า มีแนวโน้มเอนเอียงว่าจะเข้าข้างขบวนการใต้ดินหรือกระทำตนต่อต้านญี่ปุ่นและมีการประสานงานกับตำรวจไทยที่มีความโน้มเอียงไปทางญี่ปุ่น

เพราะฉะนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงหา “สาร” หรือ “Speech” ได้ค่อนข้างลำบาก เพราะในส่วนของไทยกับญี่ปุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นการเจรจาอย่างลับสุดยอดระหว่างผู้นำหรือไม่ก็เป็นการล็อบบี้ (Lobby) หรือการเจรจากรอบ ซึ่งก็คืออยู่ในข่ายของทฤษฎีการพูดแบบการพูดเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในส่วนของการติดต่อสื่อสารระหว่างไทยกับสัมพันธมิตร เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในช่วงที่ “ความลับสุดยอด” หรือ “Top Secret” เริ่มได้ถูกนำมาเปิดเผยบ้างแล้ว จึงสามารถนำข้อมูลใหม่ๆ มาวิเคราะห์ได้เพิ่มมากขึ้น

ผลการวิจัยสรุปว่าการสื่อสารของขบวนการเสรีไทย จะพบว่ามีคามกดดันจากปัจจัยทั้งภายในประเทศ คือ รัฐบาลไทยและญี่ปุ่น และปัจจัยภายนอก คือ เวทีโลก ได้แก่ สหประชาชาติ และแม้แต่ประเทศสัมพันธมิตรอย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ที่แต่เดิมเคยมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอันดีต่อกันมานาน ในที่สุดแล้วความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษก็ถูกตัดขาดลง กล่าวคืออังกฤษประกาศสงครามต่อไทย ก็เพราะเห็นว่ารัฐบาลไทยขณะนั้นเป็นรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำกติกาสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นทั้งทางทหารทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ (เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2484) ส่วนที่สหรัฐฯไม่ประกาศสงคราม

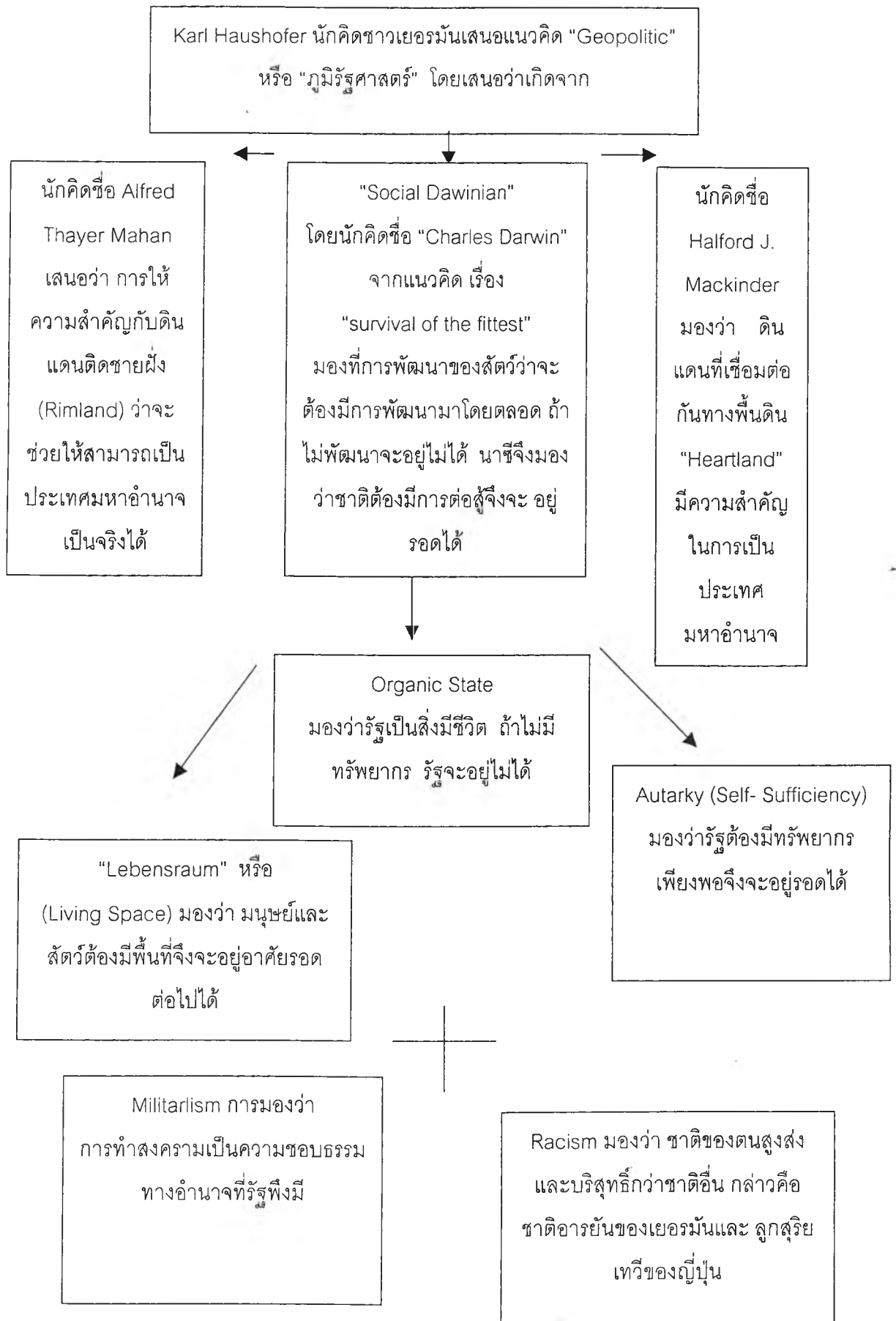
ตอบก็เพราะสหรัฐฯ เชื่อว่า ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นบุกไทยในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 แล้ว รัฐบาลไทยก็กลายเป็นรัฐบาล "หุ่น" ของญี่ปุ่นซึ่งทำตามที่ญี่ปุ่นจะสั่งให้ทำ รวมทั้งการประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐฯด้วย จึงเห็นไม่มีประโยชน์ที่จะประกาศสงครามตอบไทยและถือว่าประเทศไทยเป็น"ดินแดนที่ถูกญี่ปุ่นยึดครอง"

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ทฤษฎีการตอบโต้สถานการณ์ของบิทเซอร์ ซึ่งใช้วิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นและการโต้ตอบสถานการณ์ในบริบทเดียวกัน การสื่อสารในลักษณะเชิงการทูตที่ต้องใช้ในการสื่อสารแบบลึบนี้เป็นหลักโดยพูดแบบโดยนัยตลอดเวลา มักเป็นการเจรจากรอบ หรือถ้าออกมาในรูปเอกสารก็จะกล่าวโดยอ้อม ในลักษณะการสื่อสารด้วยการโน้มน้าวใจด้วยการใช้ความหมายเป็นนัยและวิธีการให้คำนิยามใหม่ (Redefine) ดังตัวอย่าง การที่สหรัฐฯ แยกประเทศไทยเป็นสองชุด คือรัฐบาลที่สหรัฐฯ ให้การรับรองของนายปรีดี พนมยงค์และรัฐบาลที่สหรัฐฯ ไม่ให้การรับรองเพราะถือเป็นรัฐบาล "หุ่น" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การสื่อสารเพื่อประโยชน์และการสื่อสารเพื่ออุดมคตินั้นควบคู่ไปกับการโต้แย้งแสดงเหตุผล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ส่วนทฤษฎีการเจรจาต่อรอง เราจะเห็นชัดในตอนที่บริเตนใหญ่เจรจายกเลิกสถานะทางสงครามกับไทย ทุกๆ ทฤษฎีล้วนมีบทบาททั้งสิ้น เพียงแต่เวลาใด ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เท่านั้นที่แต่ละทฤษฎีจะสามารถนำมาวิเคราะห์ได้มากขึ้นตามแต่บริบทแห่งสถานการณ์

ข้อสันนิษฐาน

1) บริบทของการสื่อสารขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการสื่อสารแบบผนวกประโยชน์ (Pragmatism) เข้ากับอุดมคติ(Idealism)นั้นเป็นจริง กล่าวคือทั้ง ผู้นำรัฐบาลไทยทั้ง นายปรีดี พนมยงค์ที่มีอุดมคติฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและแนวคิดชาตินิยม (ซึ่งขณะนั้นกำลังแผ่ขยายไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออก) ก็จัดตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อรักษา ผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของชาติไทย คือการรักษาซึ่งเอกราชและอธิปไตย แห่งชาติ อีกเหตุผลหนึ่งมาจากการที่นายปรีดี พนมยงค์เคยไปเยือนทั้งญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา จึงเห็นศักยภาพในทุกทางของประเทศดังกล่าวและมั่นใจว่า สหรัฐอเมริกาต้องชนะสงครามอย่างแน่นอน ในขณะเดียวกันผู้นำรัฐบาลขณะนั้นคือ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็รับอิทธิพลลัทธิ ฟาสซิสต์จากอิตาลี โดย มุสโสลินี เช่นกัน อีกทั้งยังผนวกกับรับอิทธิพลแผนการสร้างวงศ์ไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาทำให้มีจิตใจโอนเอียงเข้ากับประเทศผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่น เพราะจอมพล ป. ต้องการอยู่ในอำนาจทางใดที่จะทำให้ได้อำนาจก็จะทำทั้งสิ้น ซึ่งขณะนั้นมีประเทศแกนนำ คือ เยอรมัน อิตาลี

และญี่ปุ่น เนื่องจากไทยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จอมพล ป. จึงร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่นคือญี่ปุ่นนั่นเองนี่คือในส่วนของอุดมคติ สำหรับด้านประโยชน์ จอมพล ป. พิบูลสงครามก็หวังผลประโยชน์เพราะเชื่อว่าประเทศผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่นจะชนะสงครามและไทยจะได้ดินแดนและผลประโยชน์ต่างๆตามที่ญี่ปุ่นตกลง จนกระทั่งในช่วงหลังไม่แน่ใจและบักใจ เชื่อในที่สุดว่าประเทศ ผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่นจะแพ้สงครามแน่แต่ก็สายเกินไปแล้วที่จะถอนตัว จึงได้แต่พยายามตีตัวออกห่างเท่าที่จะกระทำได้ เช่น การไม่ร่วมประชุมผู้นำชาติต่างๆที่ร่วมวงศ์ไพบูลย์กับญี่ปุ่น และการพยายามย้ายเมืองหลวงไปเพชรบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อนำเรื่องการสื่อสารแบบประโยชน์ (Pragmatism) ผสมเข้ากับอุดมคติ (Idealism) มาพิจารณาอย่างชัดเจน ต้นแบบของฟาสซิสต์น่าจะมาจากนักคิดชาวเยอรมัน ชื่อ Karl Haushofer อันเป็นเรื่องของภูมิรัฐศาสตร์ หรือ Geopolitic โดยเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบแผนผังเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ดังนี้

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ฝ่ายเสรีประชาธิปไตยก็ได้มีมุมมองว่าประชาชนควรมีสิทธิโดยชอบธรรมในการปกครองตนเอง การปกครองเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนก็ดำเนินขบวนการเสรีไทยมาเรื่อยตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 ภายใต้คำขวัญ "เพื่อชาติ เพื่อ Humanity" จนสิ้นสุดสงคราม ก็ได้ทำการเจรจาเพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยและสามารถช่วยให้ประเทศไทยไม่ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามได้ในที่สุด แต่ทั้งนี้เสรีไทยถูกใช้หีบยกเป็นข้ออ้างสำคัญในการเจรจา แต่โดยแท้จริง การให้ความสนับสนุนของสหรัฐฯมาจากความต้องการใช้ไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญเพื่อใช้ต่อสู้กับสงครามเย็นที่ก่อตัวขึ้นในบริบทที่คาบเกี่ยวกัน โดยเป็นการต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์จากโซเวียตที่กำลังขยายอิทธิพลในจีน

2) ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศผู้แพ้สงคราม เป็นผลมาจากการสื่อสารแบบการทูต โดยขบวนการเสรีไทยเป็นความจริงแท้เพราะนายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งบุคคลสำคัญ ๆ ไปเจรจาทางการทูตมากมาย จะเห็นได้จากเอกสารจำนวนมาก ซึ่งได้วิเคราะห์โดยละเอียดในบทที่ 4 โดยอาศัยทฤษฎีหลัก คือ

1. การสื่อสารในลักษณะเชิงการทูต
2. ทฤษฎีการสื่อสารเป็นการใช้ความหมายโดยนัยและการใช้วิธีการให้คำนิยามใหม่ (Redefine)
3. ทฤษฎีสื่อสารเพื่อประโยชน์และการสื่อสารเพื่ออุดมคติ
4. ทฤษฎีการเจรจาต่อรอง

3) การให้ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ฝ่ายสัมพันธมิตรยอมรับไทยในการเจรจาว่าไทยไม่ใช่ประเทศผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่นนั้นใช้อย่างแน่นอน แต่นอกจากจะเป็นปัจจัยสนับสนุนแล้ว ตามความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยเห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นปัจจัยหลักโดยแท้ หากไม่มีประเทศสหรัฐอเมริกาคอยเป็นเสมือนเกราะกำบังในการเจรจาต่อรองเรื่องสถานะของไทยต่อบริเตนใหญ่ ในการเจรจายกเลิกสถานะสงครามกับบริเตนใหญ่และเครือจักรภพ ประเทศไทยก็คงจะได้เป็นประเทศที่ดำรงเอกราชมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้กล่าวว่า ในครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทยของเรา เราก็เป็นหนี้บุญคุณสหรัฐอเมริกาเช่นกัน แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดสหรัฐฯ จึงให้ความพยายามเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือไทย ผู้วิจัยคิดว่า ในบริบทหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือไทย

จากการเป็นประเทศผู้แพ้สงครามเป็นผลมาจากผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก

ตอบคำถามการวิจัย

1. ขบวนการเสรีไทยใช้วิธีการอย่างไร ที่ทำให้สามารถกู้เอกราชและอธิปไตยแห่งชาติได้เป็นผลสำเร็จในการสื่อสารภายในประเทศด้วยกันและการสื่อสารกับต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา

ผลการวิจัยแสดงว่า วิธีการที่ใช้คือ ทฤษฎีการสื่อสารในลักษณะเชิงการทูต โดยเฉพาะการลอบปลุกใจมากที่สุดควบคู่ไปกับทฤษฎีการสื่อสารด้วยภาษาที่เป็นนัย ทฤษฎีตอบโต้ต่อสถานการณ์ของบิทเซอร์ ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ในแง่ปริบทที่เกิดขึ้นโดยแบ่งตามเหตุการณ์สำคัญๆ และพิจารณาในทุกแง่มุม ส่วนทฤษฎีโต้แย้งแสดงเหตุผลและทฤษฎีการเจรจาต่อรอง จะเห็นได้ชัดในช่วงการเจรจายกเลิกสถานะสงครามของไทยและบริเตนใหญ่ ส่วนทฤษฎีการสื่อสารเพื่อประโยชน์และการสื่อสารเพื่ออุดมคติ ในประเทศไทยแนวคิดนาซี (Nazism) ที่เข้ามาพร้อมๆกับกรอบความคิดฟาสซิสต์ จะเห็นได้ชัดในบุคคลระดับผู้นำ 2 คน คือ จอมพล ป. พิบูลสงครามและหลวงวิจิตรวาทการ ที่ต่างมีความชอบญี่ปุ่นโดยส่วนตัว (Pro- Japan) ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดปลุกใจให้มีความเป็น "ชาตินิยม" โดยให้คนไทยต่อสู้ร่วมกับญี่ปุ่นและเยอรมัน โดยต้องการรวมดินแดนต่างๆของไทยที่สูญเสียไปในสงครามครั้งเก่าๆ กลับคืนมา เช่น การบุกรุกเชียงตุงของกองทัพไทยเป็นสมรภูมิแรก เป็นต้น โดยหลวงวิจิตรวาทการได้ทำแผน Pan-Thai Movement หรือ นโยบายรวมชนชาติไทยเข้าด้วยกัน และ Buddhism คือการรวมคนไทยโดยอาศัยศาสนาพุทธที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ โดยทั้งหมดนี้ หลวงวิจิตรวาทการเลียนแบบแนวคิดของเยอรมันและญี่ปุ่น เพื่อการรวมชาติและศาสนาโดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามคอยให้การสนับสนุน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า การยอมให้ญี่ปุ่นบุกรุกทั้งที่ทราบล่วงหน้าว่ามีความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นจะบุกรุก และการ "บังเอิญไม่อยู่กรุงเทพฯ" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยออกไปลาดตระเวนที่ต่างจังหวัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพระราชกฤษฎีกาให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการสั่งการกองทัพทั้งสามเหล่าก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกรุกไทยเพียง 3 วัน ไม่น่าจะเป็นเรื่องบังเอิญ แต่ น่าจะเป็นความจงใจที่จอมพล ป.ฯ ต้องการ "Pro-Japan" และความต้องการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบตะวันตก (Westernize) ซึ่ง ดร. วิชิตวงศ์ ณ

ป้อมเพชร ก็ได้ให้ความคิดเห็นในแนวทางเดียวกัน โดยมองว่าไทยไม่ได้เกลียดญี่ปุ่นและเราชื่นชมญี่ปุ่นในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาอุตสาหกรรม ความสวยงามของภูมิประเทศ

อย่างไรก็ดี จะเห็นถึงท่าทีที่ชัดเจนของนายปรีดี พนมยงค์ที่แสดงออกถึงการคัดค้านตั้งแต่ต้นและต้องการให้ญี่ปุ่นเพียงผ่านไปเฉยๆ เท่านั้น และเมื่อนายปรีดี พนมยงค์กลับไปที่บ้านพักและพบพรรคพวกที่เห็นพ้องกัน จึงเกิดขบวนการเสรีไทยตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2484 ในส่วนของในส่วนของ การสื่อสารเพื่อผนวกประโยชน์ (Pragmatism) เข้ากับอุดมคติ (Idealism) ของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้วิจยตีความคำว่า "ประชาธิปไตย" และ "ชาตินิยม" (Nationalism) ของนายปรีดี พนมยงค์แตกต่างออกไป โดยที่นายปรีดี พนมยงค์จะมองที่ Spiritual โดยเน้นที่ความเท่าเทียมกันทางด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีคำกล่าวเพื่อปลุกใจขบวนการเสรีไทยว่า "เพื่อชาติ เพื่อ Humanity" จากจุดนี้ ประชาธิปไตยของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นประชาธิปไตยที่เน้นหลักความเท่าเทียมกันในสังคม มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน อันนำมาสู่การปกครองรัฐ โดยประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้เลือก "ตัวแทน" ของประชาชนไปปกครองประเทศ และแนวคิดชาตินิยมที่มีความแตกต่างจาก "มาลानาไทย" ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นตะวันตก คำว่า "ชาตินิยม" ของนายปรีดี พนมยงค์ มุ่งไปที่การรักชาติ หวงแหนชาติ และต้องการปกป้องเอกราชและอธิปไตยของชาติอย่างสุดกำลัง อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของขบวนการเสรีไทย

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือการสร้างภาพลักษณ์ให้ฝ่ายสัมพันธมิตรให้เกียรติและให้ความเชื่อมั่นต่อตัวบุคคลอันสำคัญ หรือจะเรียกว่าเป็น "Key Man" นั่นก็คือ "รูธ" อันแปลมาจาก "Truth" ที่แปลว่า "ความจริง" ในภาษาอังกฤษ หรือ นายปรีดี พนมยงค์ ที่ได้รับการตั้งรหัสลับนี้จากเสรีไทยสายอเมริกา และจากชาวต่างชาติซึ่งมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในคำพูดและการกระทำของบุคคลนี้และในเมื่อเขาเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทย อีกทั้งได้แสดงความปรารถนาจะสู้รบกับญี่ปุ่นอย่างเผชิญหน้าแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร และฝ่ายสัมพันธมิตรเองต้องยั้งไว้เพราะกลัวจะกระทบกระเทือนกับแผนที่ฝ่ายสัมพันธมิตรเตรียมไว้ ยิ่งสร้างความรู้สึกที่เชื่อมั่น และทำให้ภาพพจน์เสรีไทยดีมากในสายตาฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและมีส่วนช่วยให้สหรัฐฯ ช่วยปกป้องไทยในช่วงที่แพ้สงครามในการเจรจาระหว่างไทยกับบริเตนใหญ่ มิให้ไทยตกเป็นผู้แพ้สงคราม

2. องค์ประกอบใดบ้างที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเชื้อใจและยอมรับประเทศไทยในการเจรจาว่าไทยไม่ใช่ประเทศผู้ร่วมรบกับญี่ปุ่น

ผลการวิจัยแสดงว่า ขบวนการเสรีไทยทั้ง 3 สาย คือ สายในประเทศไทย สายอังกฤษและสายอเมริกาที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดสงคราม ทั้งโดยการปฏิบัติทางการทหารและการปฏิบัติโดยวิถีทางการทูต ส่วนการที่นายปรีดี พนมยงค์ แสดงความจำนงจะสู้รบอย่างเผชิญหน้ากับญี่ปุ่นถึง 2 ครั้ง และทางฝ่ายสัมพันธมิตรยังยั้งเอาไว้ แม้ว่าจะไม่ได้รับ แม้ว่าจะจะเป็นเพียงการเตรียมพร้อมเพื่อจะรบแต่ก็เป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้เห็นว่า ฝ่ายขบวนการเสรีไทยนั้นเอาจริง เป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Action) กล่าวคือ (Nick Lacacey, 1998: 33-36) ได้มีนักสัญวิทยาที่มีมุมมองตรงกับการกระทำของนายปรีดี พนมยงค์ คือ แลงเกอร์มองความหมาย (Meaning) เช่นเดียวกับ Pierce คือ มองว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างสัญลักษณ์ (Symbol) วัตถุ (object) และบุคคล (Person) และมีจิตใจ (mind) ที่คิดเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกหมายถึงในที่นี้ก็คือ ขบวนการเสรีไทยที่แจ้งความจำนงกับฝ่ายสัมพันธมิตรว่าพร้อมจะรบกับญี่ปุ่นก่อนกำหนดดีเดย์ของฝ่ายสัมพันธมิตรจึงก่อให้เกิดความหมายที่สมบูรณ์ (complete meaning) ขึ้น ด้วยเหตุนี้ ความหมาย (Meaning) จึงมีสองนัยที่สำคัญคือ นัยที่เป็นเหตุเป็นผล (logical) ตัวอย่าง การแจ้งแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรว่าไทยพร้อมจะต่อสู้กับญี่ปุ่นถึงสองครั้งเป็นเหตุผลที่ทำให้เสรีไทยดูน่าเชื่อถือในแง่ที่ว่ามีความต้องการกอบกู้เอกราชและอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับญี่ปุ่นอย่างแท้จริง อีกส่วน คือนัยที่เป็นจิตวิทยา (psychological) อันหมายถึง นัยที่เป็นเหตุเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ (symbol) และสิ่งที่ถูกหมายถึง (referent) นัยที่เป็นจิตวิทยาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ (symbol) และบุคคล (person) โดยในที่นี้การแสดงความพร้อมจะสู้รบกับญี่ปุ่นของไทยเป็นการยืนยันแบบสร้างภาพลักษณ์ให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรู้ว่าเสรีไทยเอาจริง ในที่นี้ ดร. วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์¹ ให้ความเห็นว่า เสรีไทยต้องการ "เขียนเสือให้วัวกลัว" คือต้องการให้สัมพันธมิตรรู้ว่าไทยจะลุกขึ้นต่อสู้อย่างที่ตั้งใจไว้ โดยที่นายปรีดี พนมยงค์ ก็ทราบดีว่าอย่างไร ฝ่ายสัมพันธมิตรก็ต้องยับยั้งอย่างแน่นอน เพราะหากไทยลุกขึ้นต่อสู้กับญี่ปุ่น สัมพันธมิตรก็ต้องส่งกองกำลังมาช่วยอย่างแน่นอนซึ่งจะเป็นการเสียเลือดเนื้อโดยใช่เหตุ โดยนายปรีดีฯ เอาจริงไม่ได้ทำการพูดขู่สัมพันธมิตรแต่อย่างใดเพราะเห็นว่า อย่างไรเสีย ไทยก็ต้องยอมเสียสละเพื่อให้ได้มาซึ่ง เอกราช อีกทั้งในเวลานั้น ทางสัมพันธมิตรก็ยังไม่ได้แสดงท่าทีในยอมรับรองแก่เจตจำนงในความต้องการกอบกู้เอกราชของ เสรีไทย โดยทางเลือกของฝ่ายสัมพันธมิตรในกรณีนี้ไม่มีทางที่จะให้ไทยรบก่อนกำหนด โดยมีเหตุปัจจัยมาจาก (1)

¹ สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2544.

ไทยอาจจะไม่กล้ากระทำการอย่างที่พูด หรือ (2) หากไทยลุกฮือขึ้นมาจริงๆ สัมพันธมิตรก็ต้องเข้ามาช่วยเหลือ ดังนั้น ทางออกที่เหลือก็คือ สัมพันธมิตรต้องยับยั้งไทยและให้การรับรองแก่ความตั้งใจของกบฏเอกราชของชาติไทยจากการรุกรานของญี่ปุ่น

การสื่อสารดังกล่าวด้วยการกระทำเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Action) ส่งผลสำคัญ คือ การได้รับการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้แม้ว่าบริเตนใหญ่จะทำไมเป็นไม่รับรู้ว่ามิชชันนารีไทยอยู่ แต่ในที่สุดด้วยความที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจ (Super Power) บริเตนใหญ่ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นประเทศมหาอำนาจเช่นกัน ก็ต้องยอมโอนอ่อนให้ในที่สุด แม้โดยแท้จริงแล้วสหรัฐฯ จะไม่ได้จริงใจจะช่วยเหลือไทยแต่ที่ตกลงไปเพราะต้องการใช้ไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาคเอเชียต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์หรือเพราะต้องการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม ในที่สุดประเทศไทยก็ได้เอกราชกลับคืนมาโดยสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อนำงานวิจัยเรื่อง การสื่อสารของขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง มาพิจารณา จะพบว่าการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยเข้ามามีบทบาทในแง่ของการยืนยันถึงเจตจำนงที่เสรีไทยต้องการแสดงออกว่า ไทยไม่ปรารถนาจะเข้าร่วมรบกับญี่ปุ่นและจุดยืนที่ไทยมุ่งต่อต้านญี่ปุ่นโดยผ่านการสื่อสารของขบวนการเสรีไทย โดยพบว่าแม้ว่าการสื่อสารส่วนใหญ่จะเป็นการล้อบับและกระบวนการทางการทูต แต่หากขาดท่าทีและการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยที่มุ่งต่อต้านญี่ปุ่นอย่างมาก ก็คงจะเป็นการยากที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะใช้อ้างได้ว่าไทยไม่ได้เข้าข้างญี่ปุ่น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทั้งโดยการใช้เอกสารที่เป็นหลักฐานยืนยันและไม่ใช้เอกสาร โดยแสดงออกถึงท่าทีในการต่อต้านญี่ปุ่นก็ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและรอดพ้นจากสภาพผู้แพ้สงครามในที่สุด จะเห็นได้ว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยซึ่งมีผลต่อการทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศแพ้สงคราม ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ยังไม่เคยมีมาก่อน

ผลการวิจัยที่น่าสนใจ คือ ทำไมรัฐบาลอเมริกันจึงถือว่าไทยมีสองรัฐบาล ในเรื่องนี้เป็นเรื่องของการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองของไทยอย่างชัดเจนและการไร้ศุนย์อำนาจทางการเมืองในสภาวะสงครามและสหรัฐฯ ใช้หลักรัฐศาสตร์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การไร้ศุนย์อำนาจทางการเมืองมิได้เกิดขึ้นในประเทศไทยเพียงประเทศเดียว มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของชาตินิยม ที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วยในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียง ภายหลังการขยายตัวของแผนการรวมวงศ์ไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพาที่ญี่ปุ่นได้กระทำทั่วทั้งบริเวณภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง อันส่งผลให้เกิดความพอใจแก่ประชาชนใน แต่ละประเทศในช่วงแรก หากมองโดยผิวเผินเหมือนกับว่ายกระดับชาติของตนขึ้นให้เหนือกว่าชาติอื่นๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไปทุกๆ ชาติก็พบว่า สิ่งที่ประเทศญี่ปุ่นหยิบยื่นให้ก็คือ การลดเกียรติภูมิแห่งชาติ การยึดครองซึ่งอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจการปกครองสูงสุดแห่งรัฐนั้นๆ จึงทำให้มิใช่มีแต่เพียงประเทศไทยประเทศเดียวที่เกิดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ประเทศอื่นๆ เช่น อินโดนีเซีย ก็เช่นกัน มีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเช่นเดียวกันกับไทย

หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ รัฐบาลสหรัฐฯถือว่า รัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ เป็น "รัฐบาลหุ่น" ของญี่ปุ่น ส่วนนายปรีดี พนมยงค์นั้น สหรัฐฯ รับรองว่าเป็นผู้แทนของประเทศไทย ประชาชนคนไทยและพระมหากษัตริย์ไทย อีกทั้งเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาและร่วมสู้รบกับศัตรูของสหรัฐฯ

ประเด็นต่อไปที่จะอภิปรายก็คือ ทำไมไม่ยอมรับรัฐบาลจอมพล ป. เพราะการบอกว่าไม่ยอมรับรัฐบาลพลัดถิ่น คือไม่ยอมรับรัฐบาลภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นเหตุผลเพื่อผลประโยชน์ (Reason for expediency) เช่นกัน คือตอนนั้นสหรัฐอเมริกาและอังกฤษก็ต้องการได้ประโยชน์จากไทย คือให้ไทยเป็นสายลับให้แก่พันธมิตรในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและทำเป็นยอมรับการประกาศตัวเป็นอิสระ นายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอไปยังอังกฤษและสหรัฐฯว่าจะขอตั้ง "รัฐบาลพลัดถิ่น" ขึ้นในอินเดียแต่ทั้งอังกฤษและสหรัฐฯไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่างานใต้ดินที่ขบวนการเสรีไทยทำอยู่ในการช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรทำสงครามกับญี่ปุ่นก็ดำเนินไปด้วยดีอยู่แล้ว ซึ่งหากไปตั้ง "รัฐบาลพลัดถิ่น" นายปรีดีฯ และบุคคลสำคัญของขบวนการเสรีไทยก็จะต้องเล็ดลอดออกมาอยู่ที่อินเดียทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามพ้นหน้าที่ไป และมีรัฐบาล พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ซึ่งนายปรีดีฯ เป็นผู้แต่งตั้งและอยู่ "หลังฉาก" ทางอเมริกาก็ถือว่าในทางปฏิบัติ สหรัฐฯ ก็ทำงานร่วมกับรัฐบาลไทยอยู่แล้ว ซึ่งก็เป็นรัฐบาลของนายปรีดีฯ เช่นเดียวกัน ทางอังกฤษก็เห็นเป็นอย่างเดียวกัน อีกทั้งก็ควรจะเป็นอย่างนั้น ความคิดของนายปรีดีฯ ในเรื่องตั้ง "รัฐบาลพลัดถิ่น" เกิดขึ้นก่อนการ

เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยในกลางปี 2487 ซึ่ง ภายหลังจากนั้นก็ไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไป อย่างไรก็ตามนายปรีดี อาจจะเห็นว่าการมีรัฐบาลพลัดถิ่นอาจจะช่วยให้ ไทยมีอำนาจการต่อรองเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยภายหลังสงครามมากยิ่งขึ้นก็ได้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบ 2 งานวิจัยเพื่อพิจารณา ความเหมือนและความแตกต่าง ได้แก่

งานวิจัยระดับดุษฎีบัณฑิตของ Niksch Larry Allen จาก Georgetown University (1976) เรื่อง "United States Foreign Policy in Thailand's World War II Peace Settlement with Great Britain and France" พบว่า มีข้อสรุปคล้ายคลึงกันมากกับงานวิจัยของ ผู้วิจัย กล่าวคือ ในการให้ความสนับสนุนไทยของสหรัฐอเมริกาเกิดผลมาจาก การขยายตัวของลัทธิ ล่าอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นจะจบลงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยนโยบายหลักของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเปลี่ยนแปลงเป็น การสนับสนุนให้มีความเป็นอิสระภาพและให้การสนับสนุนประเทศที่มีความต้องการจะเป็น ประชาธิปไตยแบบตะวันตก (Western-Style Democratic Government) อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกา เห็นว่า ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียว ที่เป็นอิสระจากอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศส ดังนั้น จึงเห็นว่า ประเทศไทยมีความเหมาะสม มากที่สุดในการที่จะเป็นยุทธศาสตร์สำคัญทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านทางทหาร เหตุผลที่สำคัญที่สุด คือ สหรัฐอเมริกามีความมุ่งหมายที่จะเป็นใหญ่ในภูมิภาค แถบตะวันออกเฉียงไกลและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยระดับดุษฎีบัณฑิตฉบับนี้ มีข้อสรุปตรงกับความเห็นของ ผู้วิจัยโดยมองว่า ที่แท้จริงแล้วเบื้องหลังการให้ความสนับสนุนขบวนการเสรีไทยและประเทศไทย นั้น มาจากความต้องการเข้ามามีอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และใช้ไทยเป็นฐานที่ตั้ง สำคัญทางยุทธศาสตร์ เพื่อจะต่อสู้กับกระแสสงครามเย็นที่ก่อตัวขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ส่วนงานวิจัยอีกชุดที่นำมาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง คือ งานวิจัย ระดับปริญญาโทของสรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ (2531) ซึ่งวิจัยเรื่อง "ขบวนการเสรีไทยกับการเมืองภายในของไทยระหว่าง พ.ศ.2481-2492" ศึกษาปัจจัยแรงกดดันทางการเมืองภายในประเทศ โดยเจาะจงว่าบรรดากลุ่มผู้นำขบวนการเสรีไทยส่วนใหญ่ทั้งฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์และพวกนิยม

เจ้า (Royalist) ล้วนต่างเป็นกลุ่มการเมืองที่ขัดแย้งและถูกกดดันจากรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทย ก็มีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองภายในอย่างชัดเจน โดยต่อต้านอำนาจเผด็จการทางทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยมองว่าการศึกษาขบวนการเสรีไทยในรูปของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นนั้นไม่เพียงพอ เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว การเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นนั้นเป็นแนวคิดในระดับกว้างของขบวนการเสรีไทย ส่วนแนวคิดในระดับแคบคือ ความขัดแย้งทางการเมืองภายในของไทยที่ประทุขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือ เป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมืองนับตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ดำรงอยู่ระหว่างพวกนิยมเจ้ากับคณะราษฎรและภายในคณะราษฎรระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำฝ่ายทหารกับนายปรีดี พนมยงค์ผู้นำฝ่ายพลเรือน และเป็นปัญหาทางการเมืองภายในที่ตกค้างเป็นมรดกของการเมืองไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาในการวางกติกากองการเมืองหรือรัฐธรรมนูญในกลุ่มผู้นำฝ่ายทหารกับพลเรือน

จากงานวิจัยของ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยนี้พบว่า ไม่มีความสอดคล้องใดๆ เลย การที่กล่าวว่า เสรีไทยเกิดจากความไม่พอใจของพวกนิยมเจ้าและต้องการต่อต้านการสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญ โดยญี่ปุ่นนั้นได้บุกรุกเข้ามาพอดีจึงทำให้เกิดการตั้งเสรีไทยเพื่อบั้งหน้า โดยทั้งสู้รบกับญี่ปุ่นและต่อสู้กับความขัดแย้งภายในประเทศไปพร้อมกัน จะเห็นว่า เมื่อนำเอา "สาร" ต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ โดยเฉพาะส่วนของนายจำกัด พลาญกูรที่แสดงความไม่ไว้วางใจ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ทำให้ต้องใช้เวลาอธิบายอยู่นานกว่าที่จะทำความเข้าใจกันได้ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า เสรีไทยไม่ได้เกิดจากการปรุ่งแต่งเพื่อความขัดแย้งภายในประเทศแต่เป็นเจตนาอันบริสุทธิ์ของคนไทยผู้รักชาติที่ร่วมกันกอบกู้บ้านเมือง

ข้อจำกัดในการทำงานวิจัย

เอกสารหาได้ยากมากเพราะ ส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่เป็นความลับสุดยอดทั้งแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ นอกจากนี้ ยังเป็นการเจรจาระหว่างผู้นำแบบลับสุดยอด โดยมักเป็นแบบลับๆ ข้อมูลต่างๆ แม้ว่าในปัจจุบันจะได้รับการเปิดเผยบ้างแล้วแต่ก็ยังคงเป็นข้อมูลที่หาได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า สำหรับเรื่องการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยนั้น ยังสามารถนำมาวิจัยได้อีกในทฤษฎีการสื่อสารโดยใช้การกระทำเชิงสัญลักษณ์ อาจจะเจาะลึกลงไปว่าทฤษฎีนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์กับการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยแล้ว มีการใช้ปัจจัยใดเป็นสัญลักษณ์บ้างที่มีผลในการวิเคราะห์บริบทในช่วงต่างๆ เช่นไร

การต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัยเรื่องการสื่อสารของขบวนการเสรีไทยในบริบทสงครามโลกครั้งที่สองจึงน่าจะลองศึกษาเจาะลึกเฉพาะรูปแบบของ “สาร” เป็นชนิด เช่น โทรเลข บันทึกการประชุม แถลงการณ์ เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ดูความต่อเนื่อง หรือแตกต่างของสารในการติดต่อกันระหว่างประเทศควบคู่ไปกับบริบทต่างๆ กัน